

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра цивільного, нотаріального та виконавчого процесу

НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: СПРОЩЕНІ ПРОВАДЖЕННЯ

**Матеріали
науково-практичної конференції**

***5 травня 2025 року
м. Одеса***

За загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора
Неллі Юріївни Голубевої

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.919.(477)(062)

H727

DOI: <https://doi.org/10.32837/11300.29744>

У збірці матеріалів науково-практичної конференції представлено тези доповідей науковців, що висвітлюють актуальні питання новел цивільного процесуального законодавства, зокрема інституту спрощеного провадження як ефективного механізму вирішення нескладних цивільних справ. У доповідях науковців обґрунтовано доцільність спрощеної процедури розгляду, що дозволяє забезпечити оперативність та економічність судового процесу. Особлива увага приділена критеріям віднесення справ до спрощеного провадження, правовим гарантіям учасників процесу, а також окреслено напрями подальшого вдосконалення законодавства з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб у межах цивільної юрисдикції.

Укладачі:

Н. Ю. Голубєва — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу, професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат;

І. А. Яніцька — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;

О. В. Сатановська — аспірант кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу Національного університету «Одеська юридична академія»

Друкуються за рішенням кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу НУ «Одеська юридична академія» (*протокол № 10 від 23.05.2025 р.*)

Московчук Дмитро Олександрович Проблеми оптимізації цивільного процесуального законодавства Республіки Польща	44
Паскар Ауріка Лазорівна Роль спрощеного провадження в забезпеченні права на судовий захист в цивільному та адміністративному судочинстві	47
Полуніна Ольга Олександрівна Цифровізація та спрощене провадження: роль ЄСІТС, електронного суду, доказів	50
Стоянова Тетяна Анатоліївна Розгляд справ про видачу обмежувального припису — оптимізація цивільного судочинства чи/та спрощена процедура . . .	53
Цал-Цалко Юлія Юліївна Сутність спрощеного позовного провадження в цивільному судочинстві	56
Яніцька Інна Анатоліївна Мирова угода як інструмент оптимізації цивільного судочинства: роль виконавця у забезпеченні її виконання	58
Бітов Іван Андрійович Спрощене провадження в суді апеляційної інстанції	62
Мельниченко Анна Володимирівна Процесуальні наслідки рішень, ухвалених у спрощеному провадженні, для приватного виконавця	65

Секція II

ЗАОЧНИЙ РОЗГЛЯД. НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ. ІНШЕ

Волкова Наталія Василівна Щодо деяких особливостей судового наказу у справах про стягнення аліментів на утримання дитини	68
Ліопол Інна Михайлівна Ефективність наказного провадження як спрощеного виду цивільного судочинства: статистичний аналіз	71
Лукасевич Геннадій Олегович Примусове виконання рішень у сімейних спорах: повернення дитини та порядок спілкування	76

європейських країн і орієнтовано на підвищення ефективності правосуддя. Це стосується, зокрема, прискореного розгляду цивільних справ, зменшення судових витрат сторін, а також зниження навантаження на суддів. Поняття та сутність спрощеного позовного провадження полягають у тому, що це різновид позовного провадження, який передбачає розгляд справ за особливою процедурою у скорочені строки. Метою такого провадження є ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, а також інтересів держави — в окремих категоріях цивільних справ. Такий підхід забезпечує досягнення завдань цивільного судочинства, передусім — оперативне, доступне та справедливе вирішення спорів.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15>
2. Захарова О. С., Єпанчінцев О. С. Поняття та сутність спрощеного позовного провадження // Режим доступу: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/1/4.pdf>
3. Васильєва-Шаламова Ж. В. Поняття та характерні ознаки спрощеного провадження як виду процесуального провадження // Режим доступу: http://lsej.org.ua/4_2022/23.pdf

Яніцька Інна Анатоліївна

кандидат юридичних наук, доцент,

*доцент кафедри цивільного, нотаріального та виконавчого процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МИРОВА УГОДА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА: РІЛЬ ВИКОНАВЦЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЇЇ ВИКОНАННЯ

Мирова угода в цивільному процесі виступає дієвим інструментом для пришвидшення розгляду справ та забезпечення їх вирішення у розумні строки, що відповідає положенням пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. Її укладення сприяє реалізації основних завдань цивільного судочинства — забезпеченню справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду справ з метою ефективного захисту порушених невизнаних чи оспорюваних прав і свобод фізичних осіб, законних інтересів юридичних осіб та держави.

Інститут мирової угоди був предметом багатьох дослідників, зокрема О. Г. Бортнік, О. Б. Верби, А. Г. Давтяна, Д. Л. Давиденка, С. Я. Фурси та інших. Водночас питання укладення сторонами та затвердження мирової угоди судом досліджені частково. Суттєвим недоліком залишається відсутність чіткої правової регламентації, глибокого теоретичного обґрунтування, а також визначеності щодо повноважень суду при розгляді питання про затвердження мирової угоди.

У межах розгляду цивільних справ мирова угода має певні переваги над судовим рішенням, завдяки своєму виховному впливу на сторони спору. Така угода частково знімає відповідальність за остаточне вирішення справи з органів правосуддя, передаючи її безпосередньо сторонам, що сприяє підвищенню рівня правової культури, усвідомлення прав та обов'язків, а також добровільному виконанню зобов'язань. Вона дозволяє заощадити час і кошти суду, що є також важливим чинником в умовах значного навантаження на судову систему.

Проте існують ситуації, коли укладення мирової угоди прямо заборонено Законом. Зокрема, відповідно до ч. 5 ст. 294 ЦПК справи окремого провадження не можуть бути передані на розгляд третейського суду, а також не підлягають закриттю у зв'язку з досягненням мирової угоди між сторонами.

На думку Ю. В. Білоусова, ключовими характеристиками мирової угоди є її відповідність законодавству та можливість укладення виключно у справах позовного провадження. Така угода базується на взаємних поступках сторін, стосується лише їхніх прав та обов'язків і обмежується межами пред'явленого позову. Слушною є позиція, згідно з якою мирова угода має не лише процесуальну, а й матеріально-правову природу. [1]

Разом із цим, суд має право відмовити у затвердженні мирової угоди на стадії виконання судового рішення, якщо її умови суперечать чинному законодавству, порушують права чи законні інтереси інших осіб або є такими, що неможливо виконати. Також підставою для відмови може стати ситуація, коли одну зі сторін представляє законний представник, дії якого йдуть у розріз з інтересами особи, яку він представляє. Суд може не задовольнити заяву стягувача про відмову від примусового виконання рішення, якщо така відмова порушує закон або інтереси інших осіб.

Слід розуміти, що мирова угода — це не проста процесуальна формальність, а повноцінний правовий інститут, притаманний багатьом правовим системам світу. Вона відображає сучасне бачення юридичної спільноти щодо врегулювання цивільних спорів у судовому процесі. Використання цього інструменту сприяє зменшенню навантаження на суди, підвищенню ефективності правосуддя, а також дозволяє сторонам врегулювати спір швидко й без зайвої бюрократії [2]

Водночас існує критика процедури подання мирової угоди до суду через державного виконавця, передбаченої ст. 434 ЦПК України. Зокрема, це розглядається як порушення права сторін на безстороннє звернення до суду гарантованого ст. 124 Конституції України та ст. 4 ЦПК України. Адже виконавець не має повноважень перевіряти законність чи зміст мирової угоди, а також не здійснює правовий аналіз її умов. Його роль зводиться лише до формального посередництва, що уповільнює процедуру затвердження угоди.

У зв'язку з цим слушно видається пропозиція виключити необхідність подання мирової угоди через виконавця та передбачити можливість її безпосереднього подання сторонами до суду у письмовій формі. Таке законодавче удосконалення доцільно закріпити не лише у ЦПК України, але й у Законі України «Про виконавче провадження». Це спростить процедуру, зменшить бюрократичне навантаження та сприятиме оперативному вирішенню спорів.

Водночас суд при затвердженні мирової угоди має враховувати не лише волевиявлення сторін, але й можливі наслідки для третіх осіб. Якщо такі особи брали участь у розгляді справи, їхні права й інтереси повинні бути належним чином відображені в судовій ухвалі. Таким чином, забезпечується баланс між автономією сторін у вирішенні спору та принципом захисту прав усіх учасників процесу.

Важливим аспектом є й фінансова зацікавленість виконавців у завершенні виконавчого провадження, оскільки відповідно до Постанови КМУ від 8 вересня 2016 року № 643 державні та приватні виконавці отримують винагороду за проведені дії. Тому під час затвердження мирової угоди необхідно вирішити питання щодо погашення виконавчого збору та витрат виконавчого провадження. У разі їх несплати провадження не може бути завершене, що прямо передбачено ЗУ «Про виконавче провадження» [3]

З одного боку, така законодавча вимога є логічною, адже боржник повинен нести відповідальність за свої зобов'язання. З іншого боку, варто враховувати, що не може існувати «довічного боргу», тому суд та виконавець мають сприяти врегулюванню таких ситуацій в межах мирової угоди. Оптимальним варіантом є проведення виконавцем попереднього розрахунку заборгованості сторін з подальшою пропозицією її погашення до моменту затвердження угоди судом.

Якщо ж така заборгованість не буде погашена, і сторони у тексті мирової угоди не визначають, хто саме, в який спосіб та у які строки зобов'язаний її сплатити, виконавець має повне право подати заперечення проти затвердження цієї угоди судом.

Адже у такому випадку мирова угода не призведе до фактичного завершення виконавчого провадження відповідно до п. 2 ч.1 ст. 39 ЗУ «Про виконавче провадження» [4]. Крім того, положення ч. 1 ст. 40

цього ж ЗУ прямо забороняють завершення провадження у разі несплати виконавчого збору або витрат виконавчого провадження, а також невиклати основної винагороди приватному виконавцю.

Отже, для забезпечення правової визначеності та ефективності судового контролю за процесом виконання, важливо, щоб суд, приймаючи до розгляду мирову угоду, перевіряв наявність належного врегулювання всіх фінансових питань, пов'язаних із виконавчим провадженням. Це стосується як розподілу обов'язків щодо погашення виконавчого збору та витрат, так і врегулювання питань, пов'язаних з оплатою винагороди приватного виконавця.

Після врегулювання цих питань актуальною є законодавча ініціатива щодо внесення змін до статті 434 ЦПК України. Пропонується передбачити можливість безпосереднього подання мирової угоди сторонами у письмовій формі до суду, без залучення виконавця як посередника. Такий підхід дозволить уникнути процесуальних затримок та забезпечить оперативність судового розгляду.

Водночас ефективне функціонування цього інституту потребує чіткого нормативного регулювання та усунення наявних процедурних бар'єрів.

Прямий доступ сторін до суду без посередництва виконавця, врегулювання питання фінансових зобов'язань у самій угоді, а також уніфікація судової практики щодо затвердження таких угод — є першочерговими напрямками вдосконалення правозастосування.

Реформування відповідних положень законодавства сприятиме зміцненню правової визначеності, підвищенню довіри до правосуддя та ефективному виконанню судових рішень.

Список використаних джерел

1. Мельничук І. Ю. Правова природа зобов'язань з надання електронних послуг. Науковий вісник Ужгородського національного університету. № 77(1). 2024. С. 163–169. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://visnykpravo.uzhnu.edu.ua/article/view/296837/289799>
2. Малько О. В. Державна виконавча служба України: організаційно-правові засади діяльності. Підприємництво, господарство і право № 10. С. 207–209. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ppp-journal.kiev.ua/archive/2011/10/57.pdf>
3. Бобровник С. В. Особливості реалізації принципу верховенства права у виконавчому провадженні. Часопис цивільного і кримінального судочинства. № 1(12). 2019. С. 160–163 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/73/1–2019-pdf>
4. Про виконавче провадження: Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404–19>